

Projektrapport Skolfam Gävle kommun 2010-2013

En skolsatsning inom familjehemsvården
i samverkan med Barn- och ungdomsförvaltningen

Projektrapport Skolfam Gävle kommun 2012-2013

En skolsatsning inom familjehemsvården
i samverkan med Barn- och ungdomsförvaltningen

Författare: Lars Lodin och Anna Thollin, *projektledare/gruppchef*
Cecilia Wändell, *leg. psykolog*
Kerstin Sandberg, *specialpedagog*
Märta af Petersens, *leg. psykolog*

Förord

Att vara politiker är att ta ansvar

När Professor Bo Vinnerljung i sin forskning visade att familjehemsplacerade barn inte har lika goda framtidsutsikter som andra barn och när han beskrev vikten av att lyckas i skolan, som en framgångsfaktor, stärkte det oss i våra politiska ambitioner och i vårt arbete i Gävle kommun.

Som tredje kommun i Sverige klev vi in i Skolfam, först som ett projekt med medel från utvecklingsfonden, och från 2012 som en permanent verksamhet. Vid flera tillfällen under projektiden har Skolfam presenterat sitt arbete för våra politiska nämnder och där visat hur viktig och nödvändig denna satsning är.

Redan 2008 hade socialnämnden som mål att barn ska fullgöra sin skolgång. "Skolan först" blev ett övergripande kommunledningsmål där alla nämnder och bolag beskriver hur de bidrar till att alla elever utmanas och klarar sin utbildning.

Att ge familjehemsplacerade barn de bästa förutsättningarna att lyckas i skolan och därmed bidra till positiv utveckling och framtidstro, är ett arbete som mycket framgångsrikt bedrivs inom ramen för Skolfam – det är vi stolta och glada över att vara en del av!

Gävle den 22 oktober 2013

Maritha Johansson (v)
Ordförande Socialnämnden i Gävle

Åsa Wiklund Lång (s)
Ordförande Barn- och ungdomsnämnden i Gävle

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	6
Bakgrund	6
Utbildning en viktig skyddsfaktor	6
Syfte	7
Mål	7
Samverkan skola och socialtjänst	7
Organisation och process	7
Metod/genomförande	8
Urval/Bortfall	8
Förankringsprocess av projektet	8
Kartläggningsinstrument	8
Förutsättningar för lärande/allmänbegåvning	8
WISC-IV (Wechsler Intelligence Scale for Children. Svensk version 2007)	8
Psykiskt mående/beteendeproblem/prosocial förmåga mm	9
Becks Ungdomsskalor (Beck, Beck & Jolly Svensk version 2009)	9
SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire Goodman, 1997; Smedje et al. 1999), lärarskattning respektive föräldraskattning	9
ABAS-II (Adaptive Behavior Assessment System-II. Harrisin & Oakland Svensk version 2009), lärar- resp. föräldraskattning	9
Relation mellan elev och lärare	9
Relationsskala för barn respektive relationsskala för lärare (VAS- skalor -Visuell Analog Skala)	9
Pedagogiska tester	9
Läskedjor	9
DLS	9
Magnes matematikdiagnos	9
Arbetsgång steg för steg	10
Resultatredovisning	12
Statistiska beräkningar	12
Psykologiska tester	12
Sorterade WISC-IV resultat från lägsta till högsta värde	13
Pedagogiska tester	13
Svenska	13
Christer Jakobssons Läskedjor och DLS - Ordförståelse, Läsförståelse, Rättstavning, Läshastighet	13
Läskedjor	13
DLS	14
Matematik	14
Arbetsminnesträning	15
Psykiskt mående/beteendeproblem/prosocial förmåga mm	15
Becks ungdomsskalor	15
SDQ, Styrkor och svårigheter	15
ABAS II Adaptiva färdigheter	15
Relation mellan elev och lärare (VAS-skalan)	16
Fallbeskrivning - Eleven Viktors utveckling	16
Diskussion	17
Spelar barnens ålder roll?	17
Ytterligare behov	17
Skolan	18
WISC-IV	18
Svenska	18
Matematik	18
Arbetsminnesträning - en verksam insats inom Skolfam	19
Skattningsformulär	19
Framtiden	20
Skolfam - en del av familjehemsvården	20
Tack	21
Referenser	22
Litteratur som inspirerat	22
Bilaga 1	24
Resultatredovisning av kartläggning 1 och 2 (T1 och T2), uppdelning efter kartläggningsinstrument	24
Bilaga 2	25
Insatser	25

Sammanfattning

Skolfam är en manualbaserad metod utarbetad och prövad av Helsingborgs stad. Metoden tillkom utifrån att forskning visat att familjehemsplacerade barn underpresterar i skolan. Gävle är den tredje kommunen i landet som nu kan summera erfarenheterna efter att ha prövat denna metod under tre år 2010-2013.

Social- och Barn & Ungdomsförvaltningarna i Gävle har gemensamt drivit Skolfam i projektform. Urvalet bestod från början av 24 långsiktigt familjehemsplacerade barn från Gävle kommun. Tre av dessa har fallit bort varför resultaten i denna rapport baseras på 21 barn. Denna rapport presenterar resultat från två kartläggningar (före och efter mätningar) med Skolfams testbatteri av psykologiska och pedagogiska tester.

Resultaten visar att barnens intellektuella kapacitet (mätt med begåvningsstestet WISC-IV) har ökat signifikant på helskalenivå och framförallt på delskalorna perceptuell funktion och arbetsminne. De pedagogiska testresultaten har visat på framsteg men inte givit signifikanta skillnader på samma sätt. Arbetsminnesträning har visat sig vara en verkningsfull insats framför allt i ämnet matematik. Under projektiden har femton remisser skrivits till andra hjälpinstanser, framför allt till Barn & Ungdomspsykiatri. Hälften av barnen i urvalet hade innan eller fick under projektiden någon form av neuropsykiatrisk diagnos. Detta visar på vikten av att barnens förmågor kartläggs med ett helhetsperspektiv.

Inledning

Bakgrund

Både svenska och internationella studier visar att barn som är familjehemsplacerade lämnar skolan med betydligt sämre betyg än sina jämnåriga, detta trots att de kan ha motsvarande kognitiva förutsättningar (Vinnerljung B, Berlin M & Hjern A, 2010).

Svenska studier visar att barn som växer upp i familjehem löper kraftigt förhöjda risker att inte uppnå fullständig grundskole- och/eller gymnasieutbildning. De riskerar dessutom att drabbas av allvarlig psykisk ohälsa, tonårsföräldraskap, missbruk, kriminalitet, långvariga försörjningsproblem samt förlora sina föräldrar innan de själva blivit vuxna. Detta leder till oerhört höga kostnader såväl mänskligt som socialt och ekonomiskt.

Den brittiska forskaren Sonia Jackson, som är ett stort internationellt namn på området barn i samhällsvård har presenterat fem möjliga faktorer som förklarar vägen till skolmisslyckande för placerade barn (Jackson S. 2001):

Erfarenheter och upplevelser före placeringen

Majoriteten av barn i samhällsvård kommer från kraftigt socialt missgynnade familjer. Energin har helt enkelt gått åt till att hålla sig flytande, viket sker på bekostnad av barnens behov och utveckling.

Låg självkänsla

Barn som blivit omhändertagna har lärt sig att det inte går att lita på vuxna och att ingen på allvar är intresserad av dem och deras framsteg. Mycket tyder på att dessa barn underskattar sin egen förmåga.

Avbrott i skolgången

Det finns bevis för att en skolgång med många avbrott och skolbyten leder till låga skolprestationer. Kunskapsluckor uppstår och försvårar den fortsatta inläringen

Bristande kontinuitet

Många barn och ungdomar som varit placerade uttrycker en känsla av att ingen bryr sig om dem. De flesta placerade barn har ingen som följer dem konsekvent under skolgången och många kommer att uppleva flera byten av socialsekreterare och även familjehem.

Låga förväntningar

Lärare förväntar sig inte att placerade barn ska vara ambitiösa eller begåvade. Inte sällan är skolan mer benägen att ha överseende med låga resultat än att tillhandahålla extra stöd. Det är känt från andra grupper att effekten av låga förväntningar hämmar utveckling.

Utbildning en viktig skyddsfaktor

Riskerna kan kompenseras med en rad skyddande faktorer. En av de mest kraftfulla är utbildning. Att säkerställa att varje placerat barn får en god skolgång utifrån sina individuella förutsättningar för lärande är en kraftfull åtgärd för att bryta negativa mönster. Skolprestationen är också till skillnad från andra omständigheter, en faktor som går att påverka.

Ovan nämnda bild är bakgrunden till att Skolfam – skolsatsning inom familjehemsvården kom till, genom Helsingborg stads viktiga pionjärbete i det första Skolfamprojektet 2005-2008 som givit hoppgivande och positiva resultat. På grund av de goda erfarenheterna av arbetsmodellen valde Norrköpings kommun att med stöd av Allmänna Barnhuset replikera Helsingborgs arbetssätt, vilket skedde 2008-2011.

Idag finns ett Nationellt nätverk för Skolfam där ett stigande antal kommuner ingår och intresset fortsätter att växa. Skolfam är numera en permanentad verksamhet i ett flertal kommuner och glädjande nog även i Gävle (maj 2012).

I juni 2009 lämnades en ansökan om projektmedel för tillsättande av två tjänster för implementering av Skolfams arbetsmodell in till kommunstyrelsen gemensamt av ordförandena i Socialnämnden och Barn & Ungdom tillsammans med gruppchefen på Familjehemsgruppen vid Socialtjänst Gävle.

Vid tidpunkten för ansökan var cirka 150 av Gävles barn placerade i familjehem för stadigvarande vård och fostran och 74 barn befanns vara i ålder för grundskola. Av dessa var 21 barn placerade i den egna kommunen och 53 i annan kommun. Skolresultaten för de familjehemsplacerade barnen var enligt socialstyrelsens öppna jämförelser (2011) sämre än det nationella genomsnittet beträffande måluppfyllelse. Av barn som slutade årskurs 9 och var placerade innan 10 års ålder var siffrorna för Gävle att 65 % var gymnasiebehöriga, att jämföra med genomsnittet för riket, 71 %.

Syfte

Syftet med projektet var att med hjälp av Skolfams manualbaserade arbetsmodell öka förutsättningarna för bättre skolresultat för familjehemsplacerade barn i Gävle kommun.

Mål

Målet var att skapa förutsättningar för att möjliggöra optimala studieresultat bland de aktuella barnen.

Målsättningen var också att man inom familjehemsvården skulle fokusera mera på barnens utbildningssituation och genom metodutveckling uppmärksamma och lyfta skolans betydelse även för kommunens övriga placerade barn och ungdomar.

Samverkan skola och socialtjänst

I projektansökan bedömde man att förutsättningarna i Gävle var goda för att implementera Skolfams arbetsmodell då man redan hade ett upparbetat samarbete mellan Socialtjänsten och Barn & Ungdom både på tjänstemanna- och politikernivå. Det erbjöds även en möjlighet att delta i ett nationellt nätverk med SKL och Allmänna Barnhuset.

Ansökan om medel från kommunstyrelsen för igångsättande av ett Skolfamprojekt beviljades. Socialförvaltningen fick ramförstärkning med 2 heltidstjänster och den 2 augusti 2010 fanns både psykolog och specialpedagog på plats.

Organisation och process

Skolfam tillhör rent organisatoriskt socialtjänsten och personalen är anställd där. Socialtjänsten samverkar med skolan på ett tydligt och uttalat vis. Ansvarig chef över Gävles grundskolor är skolans representant i Skolfam och deltar i regelbunden samverkan med Skolfamteamet. Arbetet leds av gruppchef inom socialtjänstens familjehemsvård.

Under projekttidens gång har Skolfams arbete följts av en styrgrupp bestående av högre tjänstemän från både skola, socialtjänst och landsting. Processen kring Skolfams dagliga arbete har skett i ett mindre sammanhang, där teamet bestående av psykolog, specialpedagog, familjehemsgruppens chef och skolans utvecklingsstrateg för Gävles kommunala skolor medverkat.

Familjehemsvården i Gävle har under projekttiden som, många andra kommuner, genomgått förändringar avseende sin interna organisering. Detta med anledning av ny lagstiftning som trädde i kraft den 1 jan 2013. Vid starten för projektet var det uteslutande familjehemssekreterare som följde barnet i familjehemmet och även gav stöd till familjehemmen. I slutfasen av projektet hade vissa barn tilldelats en särskild barnsekreterare enligt lagens intention.

Metod/genomförande

När Skolfam Gävle startade i augusti 2010 fanns ännu inte någon manual att tillgå. Den sammanställdes senare under hösten av Helsingborg. Vi hade dock tillgång till Helsingborgsteamets rapport 2005-2008 och gott stöd av Norrköpings kommuns Skolfam 2 som 2010 inledde sitt tredje år. Manualen tillkom i november 2010, vilken vi följt så långt det varit möjligt.

Urval/Bortfall

De barn som planerades ingå i projektet skulle vara långsiktigt familjehemsplacerade, vara 7–13 år gamla och gå i åk 1–7. Barnen skulle komma från Gävle kommun och vara placerade inom Gävleborgs län. De exkluderingskriterier som användes var annan skolform än grundskola, nyligen familjehemsplacerade och/eller där vårdnadsöverflytt planerades. Familjehemsgruppen valde ut 24 barn att delta i projektet, tre barn föll bort på grund av ofullständiga resultat. Denna rapportens resultat baseras således på 21 barn.

Den genomsnittliga placeringstiden för de 21 barnen var 5,2 år (den varierade mellan barn som direktplacerats från BB till de som hunnit bo i familjehem i ett år). Genomsnittsåldern var 10,5 år och bestod av 13 flickor och 8 pojkar. Under projekttiden flyttade tre av barnen hem, två av barnen omplacerades två gånger, sex barn bytte skola minst en gång, tio barn bytte stadium och dessutom förekom ett flertal lärarbyten.

Förankringsprocess av projektet

Den officiella starten av Skolfam Gävle skedde med en upptaktsträff i Gävle Konserthus. Rektorer och nyckelpersoner från berörda skolor bjöds in tillsammans med politiker och andra ledningspersoner. Professor Bo Vinnerljung föreläste och åskådliggjorde bakgrunden till Skolfams tillkomst.

Som ytterligare förankring av Skolfam, genomförde teamet under oktober 2010, två resor med inhyrda bussar till Allmänna Barnhusets kurs- och konferensgård Sättra Bruk. Inbjudna var samtliga familjehemsföräldrar och familjehemssekreterare till de aktuella barnen.

Syftet var att förbereda dem på vad Skolfamarbetet skulle komma att innebära samt att skapa en grund för det fortsatta samarbetet. Detta visade sig vara en god investering inför fortsättningen.

Kartläggningsinstrument

Kartläggning i Skolfam fyller två huvudsakliga syften:

- Utredning av det enskilda barnets behov – kartläggningen ger kunskap om barnets förutsättningar att lyckas i skolan och används för att utreda barnets styrkor, eventuella kunskapsluckor och behov av insatser. Vid behov får teamet underlag för remiss för vidare utredning och eventuell behandling på specialistnivå.
- Möjlighet till resultatuppföljning – genom att Skolfamteamen använder samma tester blir det möjligt att jämföra resultat från olika kommuner samt observera utveckling över tid såväl för det enskilda barnet som för större grupper.

De testinstrument som använts i vårt arbete följer de rekommendationer som gjorts i Skolfams manual (Aldenius-Isaksson, Heimer, Hintze, 2010).

Förutsättningar för lärande/allmänbegåvning

WISC-IV (Wechsler Intelligence Scale for Children. Svensk version 2007)

Syftet är att bedöma barnets intellektuella kapacitet mätt ur fyra aspekter: verbal funktion, perceptuell funktion, arbetsminne och snabbhet. Dessa kan värderas var för sig eller sammantaget.

Psykiskt mående/beteendeproblem/prosocial förmåga mm

Becks Ungdomsskalor (Beck, Beck & Jolly Svensk version 2009)

Syftet är att ge en bild av barnets egenupplevda psykiska hälsa samt självbild indelad i fem delskalor: ångest, depression, ilska, normbrytande beteende och självbild.

SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire Goodman, 1997; Smedje et al. 1999), lärar- skattning respektive föräldraskattning

Syftet är att genom lärar- och föräldraskattningar mäta barnets beteende utifrån fem områden: emotionella symptom, uppförandeproblem, hyperaktivitet/koncentrationssvårigheter och kamratproblem samt prosocialt (socialt gynnsamt) beteende.

ABAS-II (Adaptive Behavior Assessment System-II. Harrisin & Oakland Svensk version 2009), lärar- resp. föräldraskattning

Syftet är att genom lärar- och föräldraskattningar mäta barnets adaptiva färdigheter/ anpassningsfärdigheter i olika vardagsmiljöer sett ur olika kognitiva, sociala och praktiska situationer.

Relation mellan elev och lärare

Relationsskala för barn respektive relationsskala för lärare (VAS- skalor –Visuell Analog Skala)

Syftet är att kvaliteten i relationen mellan elev och lärare skattas. Denna skala konstruerades för behoven inom Skolfam i samarbete med lektor Eva Tideman, Lunds universitet.

Pedagogiska tester

Läskedjor

Läskedjor (Jacobsson, 2001) är en snabb och reliabel metod för bedömning av elevernas avkodningsförmåga. Består av delarna Bokstavskedjor, Teckenkedjor, Ordkedjor och Meningskedjor. För elever i årskurserna 2 och 3 används bokstavskedjor och ordkedjor. För elever i årskurs 4 till 9 används teckenkedjor, ordkedjor och meningskedjor. Testet avser att bistå i bedömningen av elevers ordigenkänning, ordavkodningsförmåga och läsförståelse.

DLS

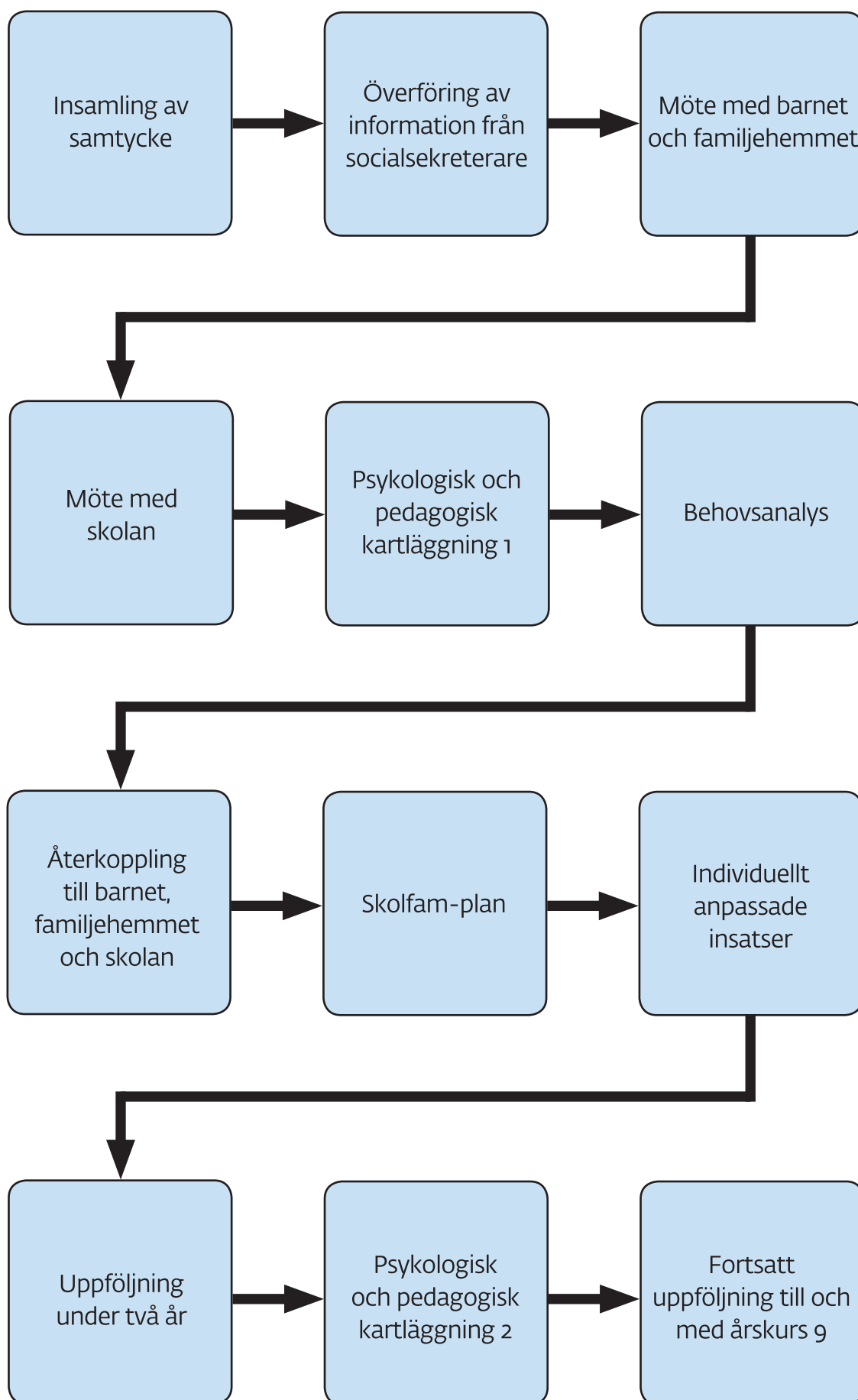
Diagnosmaterialet DLS används för att bedöma elevers läs- och skrivförmåga. För elever i årskurs 1-2 används DLS Bas (Järpsten, 2004) med deltesterna Läslust, Läsning och Skrivning. För elever i årskurs 2-3 används DLS (Järpsten, 1999) Samma ljud, Ordförståelse, Rättstavning och Läsförståelse. Elever i årskurs 4-6 testas med DLS (Järpsten och Taube, 1997) Rättstavning, Ordförståelse, Läs-hastighet och Läsförståelse. För elever i årskurs 7-9 finns samma deltest som i årskurs 4-6, men anpassade till en åldersadekvat nivå (Järpsten, 2002).

Magnes matematikdiagnos

Olof Magnes matematikdiagnos (Engström och Magne, 2006), känd som "Medelsta-diagnos" används.

Arbetsgång steg för steg

Vi har följt den arbetsgång som Skolfams manual föreskriver:

År 1 Första året kartlades samtliga barn från september 2010 till och med maj 2011.

År 2 Andra året ägnades åt kontinuerlig uppföljning och individuellt anpassade insatser samt generella insatser, till såväl skola, socialtjänst och i samverkan med andra instanser t.ex. BUP, Hab m.fl.. Nätverksmöten anordnades samt konsultation/handledning till skolans personal i enskilda ärenden. (Pedagogiska insatser se bilaga 2)

År 3 Andra kartläggningen följde i stort sett samma tidsschema och upplägg som vid första kartläggningen. Genomfördes mellan september 2012 och juni 2013. Uppföljningsmöten kring varje barn, har skett flera gånger per termin och vid behov oftare.

I Gävle satsade vi på en gemensam sammanhållen testdag ”en annorlunda skoldag” och erbjöd en för barnet optimal testsituation. Inför testdagen hade både familjehemsföräldrar och ansvarig lärare fyllt i skattningsformulär ABAS, SDQ samt VAS. Skolan hade i de allra flesta fall gjort två av de pedagogiska testerna, DLS rättstavning och ordförståelse. Detta för att dagen inte skulle bli alltför arbetsam för barnet.

Schema för ”annorlunda skoldag”

- Gemensam genomgång av dagen.
- WISC, fem deltest/ABAS och SDQ med familjehemsföräldern.
- Gemensam fikapaus.
- Pedagogisk kartläggning/forts. ABAS och SDQ med familjehemsföräldern.
- En timmes lunchpaus.
- Färdigställande av WISC.
- Gemensam fikapaus.
- Färdigställande av pedagogisk kartläggning.
- Becks ungdomsskalor (för de yngre barnen har detta gjorts en annan dag).

Resultatredovisning

Statistiska beräkningar

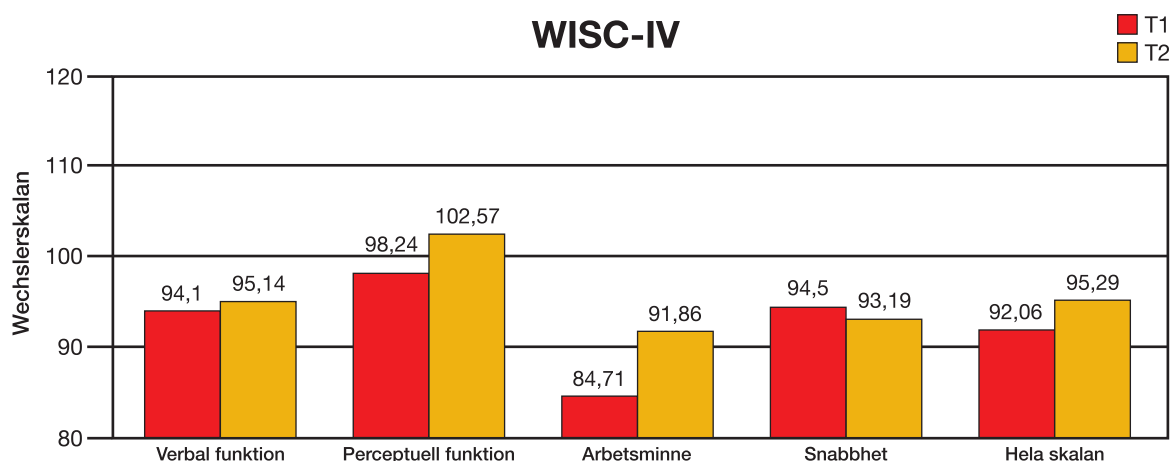
Data från alla kartläggningar har sammanställts i ett kalkylark i Excel, som utarbetats av Norrköping Skolfam 2. Där beräknas differenserna mellan kartläggningarna, dessa kan även presenteras i diagram, som använts som illustrationer vid återkoppling av kartläggningens resultat både vid möten och i handlingsplaner.

Förutom beräkningar av medelvärden, differenser av medelvärden och differensernas standardavvikelser har signifikansberäkningar med hjälp av t-test tagits fram.

Följande resultat baseras på 21 barn som fullföljt samtliga tester vid båda testtillfällena.

Psykologiska tester

Kartläggning 1 och 2. Förutsättningar för lärande/Allmän begåvning (WISC IV). Den allmänna begåvningen, så som den mäts i WISC-IV har ökat på Hela skalan och i 3 av 4 indexskalor.

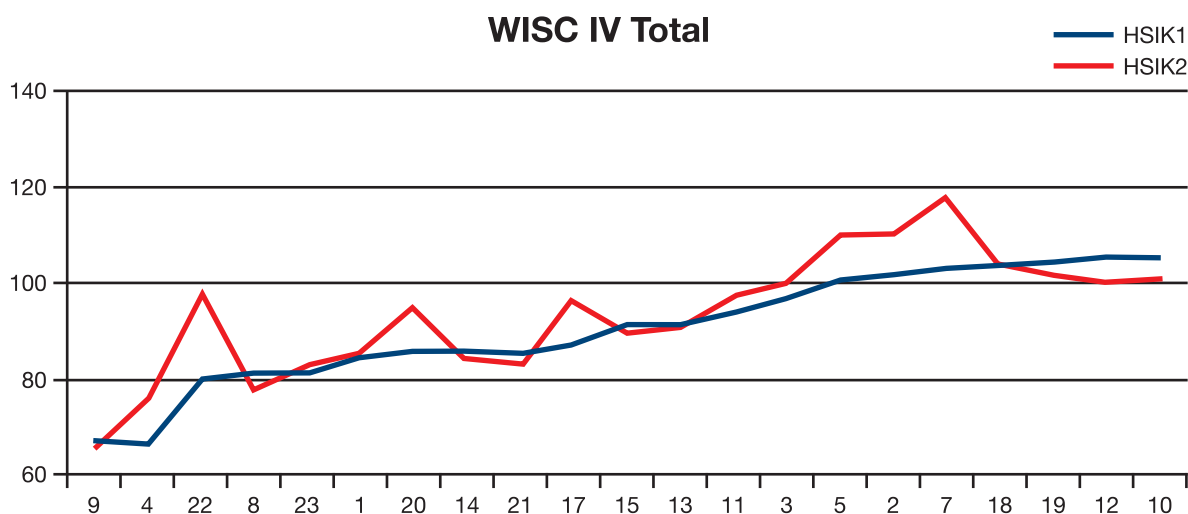
Figur 1. Av figur 1 framgår att gruppens medelvärde vid kartläggning 1 var 92 på Hela skalan och ökade till 95,29 vid kartläggning 2. Ökningen för hela skalan sammantaget är signifikant $p < 0,05$ %. Ökningen är störst vad gäller Arbetsminnesindex 8,43 % (signifikant med $p < 0,05$), följd av ökningen i Perceptuellt funktionsindex 4,41 % (signifikant med $p < 0,05$). Den mindre ökningen i Verbalt funktionsindex 1,06 % är icke signifikant. Detsamma gäller Snabbhetsindex med en mindre förändring, minskning med 1,46 % (icke signifikant).

Testresultatens fördelning utifrån individuellt förbättrade, oförändrade och försämrade mätvärden: (Med förändring avses då förändring utanför ett konfidensintervall på 95 %)

- Verbalt funktionsindex har ökat hos fyra och minskat hos en elev. Sexton elever har oförändrade resultat.
- Perceptuellt funktionsindex har ökat hos sju elever och minskat hos en elev. Tretton elever har oförändrade resultat.
- Arbetsminnesindex har ökat hos elva och minskat hos tre elever. Sju elever har oförändrade resultat.
- Snabbhetsindex har ökat hos två elever och minskat hos fyra elever. Femton elever har oförändrade resultat.
- Hela skalans index har ökat hos sju elever. Tretton elever har oförändrade resultat. Endast en har fått sänkt resultat.

Sorterade WISC-IV resultat från lägsta till högsta värde

För att tydligare illustrera de individuella förändringarna har vi valt att åskådliggöra hela gruppens värden vid kartläggning 1 och 2 genom att sortera dem från den som presterat lägst till den som presterat högst.

Figur 2. Sorterade WISC-IV – resultat från lägsta till högsta resultat. Sju barn har förbättrat och ett har sänkt sitt resultat. (Signifikansnivå $p < 0,05$). De som förbättrat sina resultat mellan kartläggningarna finns spridda längs med hela linjen. Vid kartläggning 1 låg gruppens värden på hela skalan i WISC-testet mellan 68–108. Efter två år låg intervallet för de 21 redovisade eleverna inom intervallet 67–120.

Pedagogiska tester

Barnens resultat i samtliga tester anges i stanineskalan 1–9, där genomsnittsvärdet beräknas ligga mellan 4–6 och resultatet bedöms utifrån aktuell årskurs.

Ett dilemma i de pedagogiska bedömningarna av ämnet svenska är att testerna ändras, beroende på barnets ålder och årskurs. Resultaten från kartläggning 1 och 2 kan därför inte alltid jämföras med varandra. Exempelvis har vi DLS-bas för åk 1–2, DLS läsförståelse för åk 1–3 samt läshastighet för åk 4–9. Räknar vi ihop alla läsresultat ($n = 21$) blir resultatet vid kartläggning 1 stanine 3,9 och vid kartläggning 2 stanine 4,7.

I samtliga pedagogiska diagnoser och tester redovisas endast de elever som gjort jämförbara tester vid både kartläggning 1 och 2.

De individuella resultaten över lag är mycket ojämna och varierar mellan staninepoäng 1 till 9.

Svenska

Christer Jakobssons Läskedjor och DLS - Ordförståelse, Läsförståelse, Rättstavning, Läs-hastighet

Variationen i de individuella resultaten är stor. När det gäller resultaten i Christer Jakobsson läskedjor, hamnar medelvärdena strax under. DLS ger resultat inom normalvariationen.

Läskedjor

Teckenkedjor

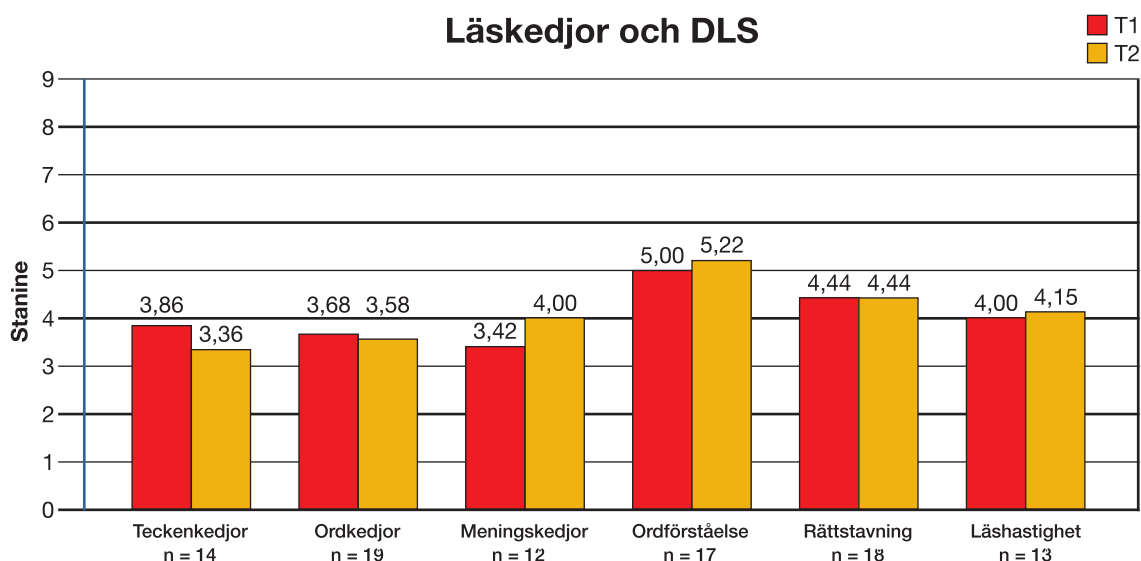
Här har värdet sjunkit med 12,96 %. I gruppen har tre barn gjort signifikanta höjningar och två barn har försämrade resultat, övriga har oförändrade värden.

Ordkedjor

Här har värdet sjunkit med - 2,86 %. I gruppen har tre barn gjort signifikanta höjningar och tre har försämrade resultat, övriga värden är oförändrade.

Meningskedjor

Här har värdet ökat med 17,07 %. I gruppen har tre barn höjt sina resultat signifikant och övriga har oförändrade mätvärden.

Figur 3. Bilden visar samtliga testresultat inom ämnet svenska. Observera att antalet barn varierar. Se nedan under respektive test.

DLS

Ordförståelse

Medelvärdet har ökat med 4,44 %. I gruppen har tre höjt och tre har försämrat sina resultat signifikant. Övriga har oförändrade testresultat.

Rättstavning

Här blir resultatet exakt lika vid båda kartläggningarna.

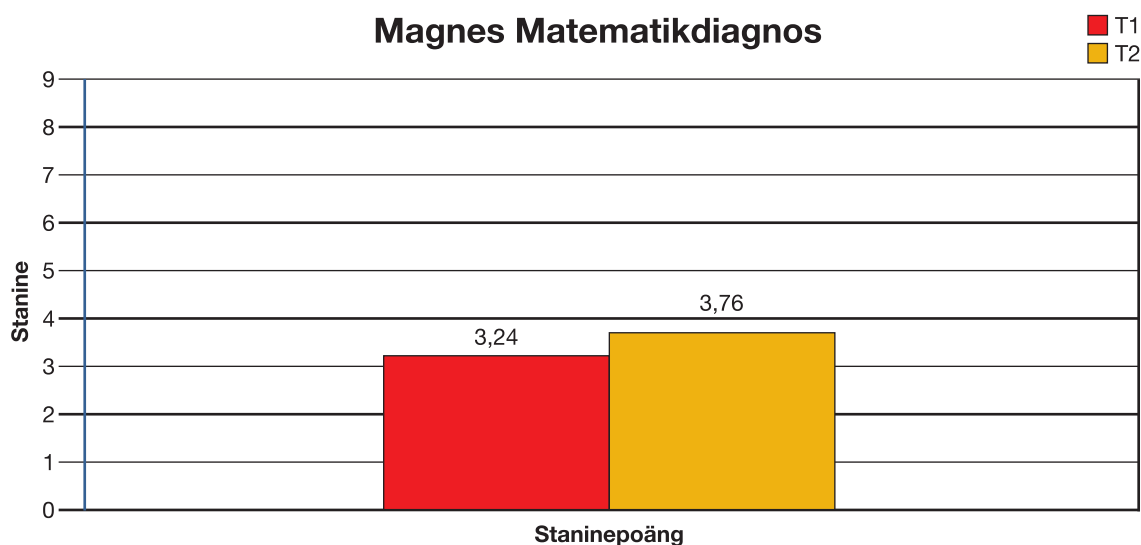
Läshastighet

Medelvärdet är 4 vid kartläggning 1 och vid kartläggning 2 är ökningen försumbar med 0,15 %.

DLS-resultaten ligger i nivå med barnens resultat vid WISC-testets delskala verbal funktion.

Matematik

Olof Magnes matematikdiagnoser genomfördes av samtliga 21 barn.

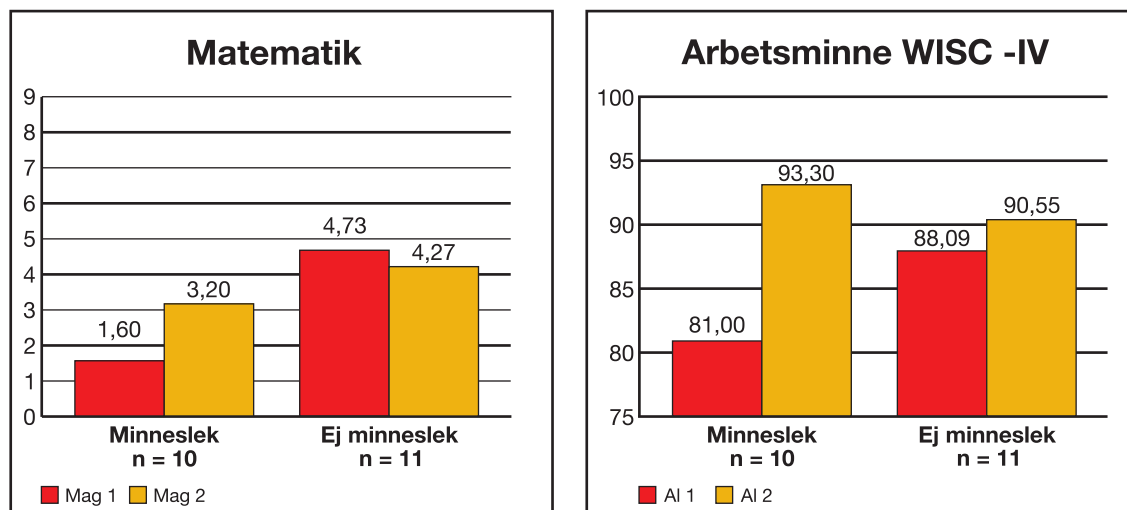
Figur 4. Bilden visar barnens sammanlagda resultat i matematik. Sju barn gjorde signifikanta höjningar och tre barn hade försämrade resultat vid kartläggning 2. Sju barn hade stanine 1 d.v.s. lägsta möjliga resultat vid kartläggning 1, men sex av dessa hade vid kartläggning 2 förbättrat sina resultat. Endast ett barn låg kvar på stanine 1.

De barn som hade de lägsta resultaten vid kartläggning 1 var de som ökade sitt resultat mest vid kartläggning 2. Ett barn höjde sig från stanine 2 till stanine 6 och ett annat barn höjde sig från stanine 3 till stanine 7. Ett annat barn, som fick stanine 1 vid första testet, höjde sig till en genomsnittlig nivå (stanine 5).

Dessvärre var det de barn som hade bäst resultat vid kartläggning 1, som försämrade sina resultat mest vid kartläggning 2. Till exempel sänkte sig ett barn som från början hade stanine 5 i sitt resultat till stanine 2 och ett annat barn som hade "full pott" (stanine 9) i första testningen rasade ned till stanine 5 vid kartläggning 2.

Arbetsminnesträning

Vi rekommenderade arbetsminnesträning till barn med låga testresultat samt till barn med koncentrations och uppmärksamhetssvårigheter.

Figur 5 o 6. Staplarna i ovanstående figur visar att de barn som erhöft minnesträning höjde sina resultat med 100 % vid Magnes matematikdiagnoser. Även resultaten för WISC-IV, Arbetsminnesindex har höjts signifikant $p < 0,05$ för gruppen som haft minnesträning.

Psykiskt mående/beteendeproblem/prosocial förmåga mm

Becks ungdomsskalor

Becks ungdomsskalor avser mäta egenupplevd psykisk hälsa och självbild. Variationen inom gruppen var stor, men gruppens sammanräknade medelvärden hamnade inom normalvariationen. De barn som skattat sina problem högre än förväntade värden, uppmärksammades och gavs extra stöd i någon form, både inom och utanför skolan. Delskalan ilska var den enda som visade på en signifikant förändring mellan mättillfällena. Barnen kände av mer "ilska" vid det andra teststillfället jämfört med det första, dock fortfarande inom normalvariationen.

SDQ, Styrkor och svårigheter

Vid SDQ-skattningarna har familjehemmen skattat barnens totala problem väsentligt högre ($M=14,76p$) än lärarna ($M=11,62p$) vid första kartläggningen. Gränsvärdet, då man bör betrakta barnets beteende som problematiskt, ligger vid 14p. Vid kartläggning 2 hade de skattade medelvärdena sjunkit till 14,52p (-1,61 %) respektive 10 p (-13,93 %). Barnens pro-sociala förmågor (sociala kompetens) skattades högre av familjehemmen än av lärarna vid båda kartläggningarna. Värdena låg inom normalvariationen och förbättrades något vid andra skattningstillfället. Inga signifikanta skillnader har kunnat uppmätas.

ABAS II Adaptiva färdigheter

ABAS avser ge information om barnens funktionsnivå i vardagen d.v.s. den adaptiva förmågan. God adaptiv förmåga är beroende av bland annat goda exekutiva funktioner och social kompetens. Vår grupp fick relativt låga värden vid båda kartläggningarna. Lärarskattningarnas medelvärde för

Generella Adaptiva Färdigheter (GAF) var 85,62 vid första kartläggningen och familjehems-skattningarnas medelvärde var 85,10. Vid kartläggning 2 hade värdena ökat med 0,22 % respektive 1,57 %. Enligt ABAS:s normer ligger dessa värden inom genomsnittets nedre del. Lärare och familjehem skattar ganska lika och skillnaderna mellan medelvärdena är försumbara och således inte signifikanta.

Relation mellan elev och lärare (VAS-skalan)

Denna skalas värden är mest intressant i det individuella fallet. Det bör också framhållas att barnen kan ha bytt lärare, varför bedömarna växlat. Intressant är dock att barnen i betydligt högre utsträckning anger att deras lärare 'bryr sig', medan pedagogernas skattningar ligger genomgående lägre både vad gäller att nå fram till barnen på det känslomässiga och kunskapsmässiga planet. Fyra barn har framstått som klara pedagogiska utmaningar för sina lärare (lärarna skattar skalsteg 3 eller lägre, då det gäller att nå fram kunskapsmässigt)

Fallbeskrivning – Eleven Viktors utveckling

(Namnet är naturligtvis fingerat.)

Då Skolfam mötte Viktor strax efter jullovet i årskurs 3 gick han 3:e terminen i en liten undervisningsgrupp med elever i olika åldrar. Han åkte taxi till skolan. Det var hans tredje skola och han bodde i sitt tredje familjehem. Viktor hade redan under förskoleåldern fått en neuropsykiatrisk diagnos. Han fick medicin, men effekten bedömdes som otillräcklig. Kort sagt bedömdes han som ett extra krävande barn att vara med för såväl vuxna som barn.

Vid kartläggning 1 befanns Viktor vara bland ett av de mest begåvade barnen i vår grupp. I det sammanhang han befann sig i hade han mycket svårt att komma till sin rätt.

Skolfam såg till att åtgärder på flera plan sattes in. Förutom skolmöten initierade vi tvärprofessionella möten på BUP. I socialtjänstens regi ordnades ett flertal nätverksmöten dit även det biologiska nätverket inbjöds. Genom dessa kunde Viktor avlastas sitt ansvar för att hans umgängen med olika medlemmar i det biologiska nätverket skulle bli rättvist fördelade.

Tydliga pedagogiska ramar formulerades i små steg och fokus lades vid att snarare se till hans styrkor än svårigheter. Kommunens IT-pedagog handledde personalen i att använda sig av alternativa databaserade lärverktyg. Den negativa cirkeln började vändas.

Inför starten till mellanstadiet flyttade familjehemmet och Viktor fick byta skola. Vi enades om att ta fasta på Viktors egen önskan om att få gå i en vanlig klass. Den nya rektorn gjorde ett noggrant val av klasslärare och tillsatte en elevassistent. Skolfam hjälpte sedan till med att ringa in kritiska stunder under skoldagen, både på lektioner och raster.

De förändringar som skett avspeglas mycket tydligt i skolans skattningar såväl på SDQ, där symptompoängen sjunkit och det prosociala beteendet förbättrats som på ABAS. Klassläraren kan till och med uttrycka att Viktor i stor utsträckning kan relatera till och samspela med andra på ett sätt som andra jämnåriga brukar göra. Det som varit och i viss mån fortfarande är en stor utmaning för Viktor är att klara av att samarbeta i grupp.

Numera finns en trojka, kompletterad med en skolkurator, som regelbundet lyssnar till Viktors egna synpunkter.

Vad gäller skolarbetet presterar Viktor bland de bättre i klassen i de flesta ämnen. Viktor har under Skolfamtiden utvecklats till en riktig skolpojke, med alla förutsättningar till god måluppfyllelse i grundskolan.

Diskussion

Syftet med vårt arbete har varit att öka förutsättningarna för bättre skolresultat för familjehemsplacerade barn och att implementera Skolfams arbetsmodell i Gävle kommun. Det arbete som redovisas baserar sig på före- och eftermätningar med dels ett psykologiskt, dels ett pedagogiskt testbatteri. Detta testbatteri är gemensamt inom Skolfamnätverket i Sverige och baseras på en gemensam manual. Då det redan föreligger resultat från våra båda föregångare Helsingborg respektive Norrköping är det möjligt att göra vissa jämförelser. Först måste vi dock beakta vissa skillnader vad gäller urvalet.

Spelar barnens ålder roll?

Under det första Skolfamprojektet i Helsingborg 2005-2008 exkluderades barn med funktionshinder eller problematik som bedömdes behöva mer omfattande insatser än vad Skolfam förväntades kunna erbjuda. I Norrköping exkluderades barn med funktionshinder som förhindrade skolgång i ordinarie grundskola.

I Gävle valde man att inte exkludera barn med svåra beteendeproblem, vilket medförde att vi under projekttiden fick ett bortfall av tre barn (14-15 år gamla) på grund av att vi inte kunde fullfölja kartläggningarna. Vi följde dock dessa barns skolgång under projekttiden. Här hamnade vi i ett gränsland mellan humanistiska överväganden och forskningshänsyn.

Vår grupp har bestått av en i Skolfam-sammanhang förhållandevis äldre grupp, där medelåldern var 10,5 år. Sex barn var 12 år eller äldre, de var i puberteten, hade börjat få "attityd" och stod inför ett betydelsefullt stadietryck med ökade krav på självständighet och eget ansvar. I en kunskapsöversikt över interventioner som avser att förbättra placerade barns skolprestationer (Forsman H. 2011) påpekas att det är viktigt att beakta skillnader mellan olika åldersgrupper, då äldre barns skolprestationer kan förväntas ligga mer efter normen än yngre barns.

Ytterligare behov

De olika bedömningarna av barnens välmående och anpassning har tillsammans med mätningar av den kognitiva kapaciteten, hjälpt oss att värdera respektive barns behov på olika nivåer. Detta har bland annat lett till att Skolfams psykolog skrivit 15 remisser till olika instanser:

- BUP 8
- Logoped 4
- Dietist 1
- Barn- och Familjehälsan, landstingets primärvård 1
- Barn- och Ungdomskliniken 1 (barn som remitterats till neurologundersökning)

Hälften av barnen (47 %) hade redan eller fick under projekttiden diagnoser som betecknas som neuropsykiatriska funktionshinder, såsom ADHD, ADD, autism, Aspergers syndrom eller dyslexi/dyskalkyli. Dessa funktionshinder innebär ofta påtagliga konsekvenser i skolarbetet, som ställer krav på förmåga till egen planering och organisering förutom naturligtvis uthållighet och koncentrationsförmåga. Vi har sett att den medicinering som satts in i samband med att barnen fått sin diagnos haft stor betydelse för vissa barn, som på ett bättre sätt kunnat få tillgång till sin kognitiva kapacitet.

Skolläkare Stefan Kling, Malmö stad som skrivit rapporten Fosterbarns hälsa (- det medicinska omhändertagandet av samhällsvårdade barns hälsa i Malmö december 2010), har också gjort erfarenheten att många barn har behövt remitteras till andra instanser. Han nämner att 40 % av barnen som undersöktes där har eller haft kontakt med BUP.

När det gäller de neuropsykiatriska diagnoserna kan det påpekas att vanvård och traumatiserande erfarenheter kan leda till neuropsykiatrisk problematik, eftersom hjärnan är som mest mottaglig och sårbar under den tidiga barndomen. Långvariga "states" d.v.s. tillstånd utvecklas till "traits" eller personlighetsdrag. Effekten av traumatiska erfarenheter har många likheter med symptomen vid ADHD, en diagnos som därför i en del fall kan ses som en bestående reaktion på trauma (Bänkestad K. 2003).

I detta sammanhang kan det vara relevant att nämna att det råder brist i vårdutbudet till de placerade barnen t.ex. från barnpsykiatrins sida. De åtta barn som fått remiss till BUP har oftast erbjudits medicin men endast i undantagsfall samtalskontakt. Många barn i vår grupp skulle ha haft stor nytta av samtalsterapi i någon form för att få ihop en splittrad inre värld.

Vi har däremot sett att barn i vår grupp haft stort utbyte av att delta i riktade stödgrupper anordnade av Gävle kommuns Socialtjänst (Grinden). Under projekttiden har en grupp bildats som riktas speciellt till barn som är familjehemsplacerade.

Även den ideella ungdomsgruppen Maskrosbarn har haft stor betydelse för ett par av våra ungdomar.

Skolan

Våra barn har varit med om jobbiga upplevelser under sin uppväxt. Några har bytt både familjehem och skolor ett flertal gånger, vilket naturligtvis påverkat deras prestationer i skolan. Samtidigt har vi också sett tydliga positiva resultat, där aktiva insatser gjorts och när barnet självt blivit medvetet om sin egen förmåga till inlärning och utveckling. Det gör något med barnens självkänsla när de ser resultat av sina ansträngningar och får ”feedback” för sina positiva förändringar.

Vissa barn har varit i behov av mer riktad stöd som varit kostnadskrävande. Skolfam har då varit rektorer och pedagoger behjälpliga i att formulera ansökningar avseende särskilda medel utifrån de kunskaper man haft om det enskilda barnets behov. Detta arbete har bidragit till att barnen i Skolfam i hög utsträckning fått relevant hjälp snabbt.

WISC-IV

De resultat Gävlebarnen i utgångsläget fick på WISC- testet är helt i nivå med Norrköpings resultat. Förändringen efter kartläggning 2 på helskalenivå visar att sju barn, dvs. en tredjedel av gruppen har gjort signifikanta förbättringar, medan endast ett barn, en duktig elev, hade gjort en signifikant sänkning. Återstoden av gruppen låg kvar på samma nivå. Vi anser att även oförändrade resultat är positiva, så länge barnen följer sin egen ”utvecklingskurva” och inte halkar efter, är mycket vunnet.

Svenska

Redan det lilla barnet vet att det är viktigt att kunna läsa. Våra barn i Gävle visade vid kartläggning 1, att de låg på en relativt god nivå, i jämförelse med de tidiga resultat som redovisats från Helsingborg och Norrköping. Våra barn var något äldre i genomsnitt och alla barn med undantag av ett, hade svenska som modersmål. Gävle kommun har under en längre period aktivt arbetat med språket, på alla nivåer i skolan. Vi kan dock märka bland våra högstadieelever att deras lust att läsa, minskat något med stigande ålder, kanske också en trend i tiden?

Leg. psykolog och fil.dr. Eva Tideman poängterade i sin föreläsning vid den nationella Skolfam-konferensen i Stenungsund 2012, att: ”Barn i välfungerande hem har vid tre års ålder dubbelt så stort ordförråd som barn i dysfunktionella hem”.

Vi har uppmuntrat våra familjehem att vara delaktiga i barnets fortsatta läsutveckling, genom t.ex. högläsning, läsa dagstidningar och böcker. Tid för vanligt ”vardagsprat” skall heller inte underskattas. Med tanke på att våra barn kommer från socialt utsatta miljöer, kan man ana att deras tidiga språkutveckling blivit eftersatt. Det krävs mycket träning att ta igen eftersläpningen och ställer stora krav på barnet, familjehemmet och skolan.

Matematik

Våra resultat i matematik tenderar att gå i positiv riktning. Det har visat sig att då barnen varit motiverade, den pedagogiska situationen tillrättalagd och de mått bra, har barnen kunna höja sina resultat. Några elever har trots aktiva insatser inte lyckats höja sina matematikresultat. Ett barn har fått diagnosen dyskalkyli (specifika matematiksvårigheter). Flera av barnen kommer även fortsättningsvis att vara i stort behov av särskilda insatser.

Det finns inte något av våra barn som inte tycker att det är viktigt med matematik. Många har stor respekt för ämnet och flera upplever att det inte alltid är så lätt. När barnen har fått gradera vad de tycker om olika skolämnen på en skala 0-5, har matematikämnet i allmänhet graderats lågt. Det handlar då oftast om att de upplever ämnet som svårt och att de inte alltid förstår och hänger med. I testerna kan vi se att det finns luckor i vissa av de grundläggande delarna av matematiken. Vi har, enligt Skolfams manual, rekommenderat algoritmräkning, då flera behöver stöd i att få goda strategier för hur man ställer upp tal och räknar ut dem. Några av våra högstadiesbarn har fortfarande svårigheter att klara av de olika räknesätten och sliter extra med problemlösningstal. Vi har även tipsat om bra "appar" till telefon och I-pad, där man exempelvis kan träna multiplikationstabellen.

Vad gäller matematikämnet som sådant spelar inställningen till ämnet stor roll. I Umeå har man i UmeMatte-projektet (Sjöberg G., Bergström M. & Nyberg C. 2011), hämtat inspiration från idrottspsykologisk forskning och kallar det "Mental träning i matematik". Fokus blir då att mentalt träna elever, som är övertygade om att de inte kan lära sig matematik att inse att de faktiskt kan förstå och lära sig ämnet.

Arbetsminnesträning – en verksam insats inom Skolfam

Skolfam Norrköping har kunnat visa goda resultat vad gäller insatser med hjälp av arbetsminnesträning.

Vi rekommenderade därför arbetsminnesträning till barn med låga resultat på Arbetsminnesindex samt till de barn vi uppfattade ha koncentrations- och uppmärksamhets svårigheter. Tio barn erhöll minnesträning, fler rekommenderades att få men kunde av olika skäl inte erbjudas. Vår erfarenhet är att skolan var mindre motiverad att erbjuda arbetsminnesträning även till barn utan specifika matematiksvårigheter.

Arbetsminnesträning visade sig ha stor effekt på resultaten vid Magnes matematikdiagnoser. Av nyfikenhet undersökte vi om denna effekt kunde återfinnas även vid övriga pedagogiska tester. Vi kunde se tendenser till att så var fallet. De barn som haft minnesträning hade i högre utsträckning än övriga barn förbättrat sina resultat även vid svenskatesterna.

Genomförandet av arbetsminnesträningen har sett olika ut på skolorna. Det har behövts en diskussion kring värdet av denna insats för att stärka skolans motivation att avsätta tid för arbetsminnesträning, som kan komma i konflikt med andra aktuella mål i skolan. Resultaten visar att arbetsminnesträning verkligen har hjälpt våra elever.

Man kan spekulera över hur resultaten i matematik skulle ha sett ut om samtliga barn erbjudits möjligheten?

Skattningsformulär

Att räkna ihop individuella mätresultat till medelvärden medför att varje enskilt barns problembild går förlorad.

Becks ungdomsskalor är det instrument som särskilt skall fånga upp barnens egna tankar och känslor. Den enda delskala som givit signifikanta värden ($p < 0.05$) på Beck är ilska. Det kan ha att göra med att flera barn i vår grupp hunnit komma i puberteten och i viss mån börjat reflektera över sin speciella situation, vilket kan ha fått dem att känna av sin ilska?

ABAS II och SDQ är båda instrument där lärare och familjehem skattar hur de uppfattar barnet ur olika aspekter och situationer. En svag punkt är att lärarskattningarna mycket ofta fyllts i av olika lärare vid de två kartläggningarna på grund av att de av olika skäl bytts ut. Flera lärare har uttryckt det som svårt att fylla i formulären eftersom de inte känt barnen tillräckligt väl.

Skattningarna av ABAS är påfallande lika, på gruppnivå, mellan lärare och familjehem och skillnaderna mellan kartläggningarna är försumbar.

Vid jämförelse med WISC-IV kan man konstatera att barnens kognitiva förmåga är högre än de skattade värdena av deras adaptiva förmågor. Till skillnad mot ABAS ökade barnen sina resultat signifikant vid begåvningsstestet WISC-IV.

Enligt SDQ bedöms barnens beteende vara bättre i skolan än i familjehemmen. De har även enligt skattningarna förbättrats i högre utsträckning i skolan än hemma. Eventuellt kan det bero på att elevernas och lärarnas relationer till varandra och syn på skolsituationen har förbättrats under Skolfams projekttid.

Framtiden

Skolfams intention är att alla Skolfambarn skall följas t.o.m. åk 9. Vi har fått uppleva tillfredsställelsen hos två barn som kanske tack vare Skolfams insatser, kunnat söka till och komma in på det gymnasieprogram de själva önskat. (Båda höjde t.ex. sina resultat i matematik. Den ena eleven från stanine 1 till 4 och den andra från stanine 2 till 6.)

Under vårt fortsatta Skolfamarbete får vi, tillsammans med det nationella Skolfamnätverket, arbeta fram rutiner för hur vi skall följa barnen genom grundskolan på bästa sätt.

För att ytterligare förbättra barnens läsförmåga planerar vi att införa Parläsning, (Paired Reading) som ett nytt inslag i vårt fortsatta Skolfamarbete. Paired Reading är välkänd inom pedagogiken. Målet är helt enkelt att barn ska bli bättre på att läsa. Forskning från hela världen har entydigt visat på starka samband mellan barns läskunnighet och deras skolresultat. Projektet bygger på erfarenheter från England där ett liknande försök med familjehemsplacerade barn fick mycket goda resultat. Metoden har visat sig genomförbar för familjehemsföräldrar som ett sätt att stödja barnens läsutveckling. I korthet innebär Parläsning att de vuxna läser tillsammans med barnen i 20 minuter, tre gånger i veckan under en period av 16 veckor. Barnen genomgår tester innan och efter programmet. Testerna analyseras efter ett läsutvecklingsschema där man sedan tittar på läsålder och utveckling. Detta arbetssätt har prövats i projektform i sju kommuner i landet, under ledning av Bo Vinnerljung och Marie Sallnäs i samarbete med Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Stockholms universitet.

Skolfam – en del av familjehemsvården

Skolfam är en tydlig skolsatsning inom familjehemsvården, även politiska mål har formulerats, så som ”skolan först” i samtliga kommunala förvaltningar och bolag.

I projektet Skolfam har det ingått 21 (24) barn. Familjehemsgruppen har under projekttiden haft ansvar för ytterligare ca 125 familjehemsplacerade barn. En viktig målsättning för verksamhetsansvarig chef har varit att integrera Skolfams arbetsmetoder och förhållningssätt i hela arbetsgruppen för att få positiva spridningseffekter till övriga placerade barn. Skolans betydelse har poängterats i all verksamhetsplanering och utveckling inom familjehemsvården.

Specialpedagogen och psykologen har under hela projekttiden suttit i samma lokaler som familjehemsgruppen och på så vis varit en naturlig del av den. Detta har upplevts som positivt av alla inblandade och har haft en stor betydelse för spridningen av Skolfams metoder och förhållningssätt. Skolfamteamet har medverkat i familjehemsgruppens ärendeberedningar, handledning och metodutveckling. Skolfams handlingsplaner har också bifogats de överväganden om barnens vård som skickats till socialnämnden var 6:e månad. Sammantaget har dessa insatser bidragit till att flytta fram skolans betydelse för alla familjehemsplacerade barn.

Relationens betydelse för framgång gällande måluppfyllelse i skolan kan inte nog understrykas. För de barn som ingått i Skolfam har det funnits ett starkt team av engagerade vuxna som alla varit fokuserade på barnets skolgång. Vi är alla övertygade om att detta har bidragit till att barnen fått bättre förutsättningar att lyckas i skolan.

En av de handläggare som följt flera barn i Skolfamarbetet som barnsekreterare under projekttiden beskrev sin egen utveckling under Skolfam åren så här:

– Jag har varit handläggare till flera Skolfam barn. Det har stärkt mig på så många sätt. I dag vet jag bättre vad barnen har rätt till och hur jag som socialarbetare i skolan ska prata med rektorer och lärare för att de ska förstå vad jag gör och vad vi tillsammans ska göra för det här barnet. Så klart använder jag mig av den kunskapen kring alla de barn jag jobbar med nu, oavsett om de är med i Skolfam eller inte.

Tack

Först vill vi tacka alla barn som kanske inte alltid förstått vad alla tester syftat till men ändå villigt ställt upp och gjort sitt bästa, då vi kallat till vår ”annorlunda skoldag”.

Alla vuxna både hemma och i skolan har med sitt engagemang i barnens skolgång gjort en betydelsefull insats. Vi vill också rikta ett tack till alla medverkande familjehemssekreterare som trots många andra åtaganden låtit oss skolfolk bli en del av familjehemsgruppen. Vi är även stolta över att tillhöra en kommun som varit framsynt och i ett tidigt skede satsat på Skolfammodellen.

Andra som förtjänar ett omnämnande är Eva Windelhed vid Allmänna Barnhuset som öppnat Sättra Bruk för både familjehemsföräldrar och familjehemssekreterare från Gävle för att i fin miljö tränga in i de viktiga grunderna i Skolfammodellen.

På hemmaplan har utredningssekreterare Thomas Isaksson varit till ovärderlig hjälp med att bearbeta vårt insamlade siffermaterial.

Vi är också tacksamma för det goda samarbete vi haft med Landstingets Primärvård, som låtit oss få tillgång till Barn- och Familjhälsans testlokal.

Det har varit ett stort stöd att vara en del av det växande Skolfamnätverket med alla goda kollegor och medarbetare som bidragit till att utveckla verksamheten. Ingen nämnd och ingen glömd.

Referenser

Bånkestad, Kerstin (2003): *Psykoterapeutiska insatser för fosterhemsplacerade barn och ungdomar*. Psykisk Hälsa 2003;2 sid. 223-234.

Forsman, Hilma (2011): *Interventioner som avser att förbättra placerade barns skolprestationer – En kunskapsöversikt*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan.

Helsingborgs stad (2008): *Skolprojekt inom familjehemsvården*. Resultatrapport och projektbeskrivning.

Jackson Sonia (2001): *No One Ever Told Us School Mattered. Raising the educational attainments of children in public care*. London: British Agencies for Adoption and Fostering.

Kling Stefan (2012): *Fosterbarns hälsa – det medicinska omhändertagandet av samhällsvårdade barns hälsa i Malmö*.

Magne Olof (1998): *Att lyckas med matematik i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Manual Skolfam – Skolsatsning inom familjehemsvården (2013): Andra upplagan. Helsingborg.

Norrköpings kommun (2012): *Skolprojekt inom familjehemsvården – Projektrapport Skolfam 2*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Sjöberg G., Bergström M. & Nyberg C. (2011): *Forskningsbaserad matematikundervisning – möjligt i teorin, men går det i praktiken?* Nämnaren nr 3 – 2011.

Vinnerljung Bo, Berlin M och Hjern A. (2010): *Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn* i Social rapport 2010, sid 228-66, Stockholm: Socialstyrelsen.

Litteratur som inspirerat

Carlsson-Kendall Gunilla & Olsson Britt-Inger (2009): *Att lyckas – trots koncentrationssvårigheter*. Studentlitteratur.

Cleve Elisabeth (2000): *Från kaos till sammanhang. Psykoterapi med en pojke som har diagnosen ADHD*. Wahlström & Widström, Stockholm.

Eriksson Therése: *Vi har ju hemligheter i den här familjen*. Ponto Pocket 2010.

Frylmark Astrid: *Svårigheter med Social Kommunikation*. OrDAF 2013.

Familjehemsvård ur ett barnperspektiv – för lärande och inspiration i ett utvecklingsarbete (2009). Sveriges Kommuner och Landsting.

Fleischer Anne Vibeke & Merland John (2008): *Exekutiva svårigheter hos barn Bedömning och praktiska åtgärder*. Studentlitteratur.

Forster Martin (2009): *Fem gånger mer kärlek. Forskning och praktiska råd för ett fungerande familjeliv*. Stockholm: Natur & Kultur.

Gottberg Maria-Pia: *Social och emotionell träning för alla barn: en praktisk handbok för skolan, förskolan och föräldrar*. av.

Granhagen Inger (1998): *Fosterfamiljer från släkt och nätverk. Intervjuundersökning med åtta familjer. Belysning av frågeställningar, fördelar och svårigheter*. Socialförvaltningen i Karlstad.

Greene Ross W. (2010): *Vilse i skolan. Hur vi kan hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt*. Cura Bokförlag AB, Stockholm.

- Hattie, John (2009): *Visible learning – A synthesis of over 800 metaanalyses relating to achievement*. New York: Routledge.
- Helmen Borge Anne Inger (2012): *Resiliens. Risk och sund utveckling*. Studentlitteratur, Lund.
- Honos-Webb, Lara: *Så lyfter du fram Styrkorna hos barn med ADHD*.
- Kierkegaard Monica (2012): *Läsningens betydelse i skolarbetet. Pojkars och flickors lust, motivation och färdigheter i läsning*. Vetenskapligt arbete Specialistordningen för Pedagogisk Psykologi, Utbildningsförvaltningen, Stockholm.
- Klingberg Torkel (2011): *Den lärande hjärnan. Om barns minne och utveckling*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Körling Anne-Marie (2009): *Vägen till skriftliga omdömen*. Bonniers.
- Lundberg Ingvar & Herrlin Katarina (2009): *God läsutveckling Kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pellsäter Barbro (2011): *Vilka förutsättningar har barn med autism och ADHD att klara verklighetens krav? ABAS II, en studie av adaptiv förmåga*. Vetenskapligt arbete Specialistutbildningen Klinisk psykologi/ neuropsykologi Göteborgs universitet.
- Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar* (2013): Socialstyrelsen och Skolverket.
- Psykisk Hälsa specialnummer 3+4 2011 Förskolan, Skolan och den Psykiska hälsan*.
- Psykologutredning i skolan. Underlag till Socialstyrelsen* (2013): Socialstyrelsen, Stockholm.
- Skolverket (2011): *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes kundservice
- Skoog Viktoria (2013): *Barn som flyttas i offentlig regi. En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Institutionen för socialt arbete, Umeå Universitet.
- Smedler Ann-Charlotte, Tideman Eva (2009): *Att testa barn och ungdomar. Om testmetoder i psykologiska utredningar*. Natur & Kultur, Stockholm.
- Synligt lärande. Presentation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat* (2011): Sveriges Kommuner och Landsting.
- Tideman Eva, Vinnerljung Bo, Hintze Kristin & Aldenius Isaksson Anna (2010): *Improving foster children's school achievements Promising results from a Swedish small scale intensive study*. Adoption & Fostering
- Tragetorn Arne (2009): *Att skriva sig till läsning – IKT i förskoleklass och skola*. Stockholm: Liber AB.
- Truedsson Erik & Strohmayer Stefan (2010): *Vi tränar arbetsminnet*. Kognitiva kompaniet, Stockholm.
- Vinnerljung Bo (1996): *Fosterbarn som vuxna*. Lund studies in social welfare.
- En bra sida för inspiration vid egen läsning är www.barnensbibliotek.se och www.nyponforlag.se
- Gleerups *Föräldraguide till matematikserien Mästerkatten*.

Resultatredovisning av kartläggning 1 och 2 (T1 och T2), uppdelning efter kartläggningsinstrument

Benämningen < 0,05 innebär att det är mindre än 5 procents chans att förändringarna är slumpmässiga, dvs. skillnaden är signifikant.

Test

WISC-IV	N=	Differens T1 o T2	Signifikans
Hela skalan	21	3,57 %	p < 0,05
Verbalt funktionsindex	21	1,06 %	i.s.
Perceptuellt funktionsindex	21	4,41 %	p < 0,05
Arbetsminnesindex	21	8,43 %	p < 0,05
Snabbhetsindex	21	- 1,46 %	i.s.
Läskedjor			
Teckenkedjor	14	- 12,96 %	i.s.
Ordkedjor	19	- 2,86 %	i.s.
Meningskedjor	12	17,07 %	i.s.
DLS			
Ordförståelse	17	4,44 %	i.s.
Läshastighet	13	0,15 %	i.s.
Rättstavning	18	0,00 %	i.s.
Matematik			
Olof Magnes Matematik	21	16,18 %	i.s.
Becks ungdomsskalor			
Ångest	21	14,85 %	i.s.
Depression	21	13,32 %	i.s.
Ilkska	21	31,15 %	p < 0,05
Normbrytande beteende	21	10,45 %	i.s.
Självbild	21	- 10,94 %	i.s.
SDQ			
Totalskala familjehem	21	- 1,61 %	i.s.
Totalskala lärare	21	- 13,93 %	i.s.
ABAS-II			
Generella färdigheter Lärare	19	0,26 %	i.s.
Generella färdigheter Familjehem	21	1,57 %	i.s.
VAS- skala	21	Redovisas endast i resultatdelen	

Insatser

Under projekttiden 2010-2013 anordnades följande aktiviteter i Skolfams regi:

- Matematikutvecklare Johan Sjökvist, Gävle kommun hade fortbildning/nätverk för matematiklärare i våra barns skolor ht 2011. Grundbok: *McIntosh A. Förstå och använda tal – en handbok*.
- Riktad utbildning till personal i skolan – grundskollärare/filmare/läromedelsförfattare Ann-Marie Körling föreläser den vt 2012 över temat *Barnens lust att lära – en pedagogisk utmaning*.
- Information till BBIC- samordnare i angränsande kommuner/regioner den vt 2012.
- En "Mormorsgrupp" bildades vt 2012, för nätverksplacerade barn, utifrån deras speciella situation som nära anhörig med uppdrag att vara familjehemsförälder.

Ett bra och tätt samarbete med hemmet är A och O!

- Eleven måste ha en relation till en eller flera vuxna i skolan. Det placerade barnet behöver särskilt uppleva intresse, få uppmuntran och beröm för sitt positiva beteende och stor förståelse för sig som person.
- Hjälpa barnet att hitta en bra studieteknik. Grupparbeten bör vara väl strukturerade, om eleven skall komma till sin rätt. Se till att barnet har kamrater och att även den friare tiden i skolan fungerar tillfredställande.
- För vissa elever behövs läxhjälp i skolan.
- Arbetsminnesträning med t.ex. Minneslek, alternativt Robomemo eller Flash-cards.

Svenska

Utmaningen för pedagogerna i skolan och familjehemsföräldrar är att hjälpa barnet med grundläggande läs- och skrivinlärning.

- Eleven *måste* ha en relation till en eller flera vuxna i skolan och behöver mycket uppmärksamhet och uppmuntran för sina ansträngningar.
- För att uppnå den läs- och språkförståelse som behövs, för att även klara de högre stadierna när kraven höjs, behövs rätt stöd i tid. Inget barn skall behöva vänta på insatser för att få möjlighet till ökad måluppfyllelse.
- För vissa elever behövs läxhjälp i skolan.
- Arbetsminnesträning med t.ex. Minneslek, alternativt Robomemo eller *Flash-cards*.

Använd våra skolbibliotek! Hitta böcker som inspirerar, även till att läsa på fritiden.

Använda alternativa verktyg i lärandet:

- Det kan till exempel vara en dator med talsyntes tillsammans med en skanner och ett textigenkänningsprogram. Har man tur kan den få igång ett läsintresse som leder till mer läsning.
- ViTal – talsyntes är en programvara som gör läsning och skrivande mer tillgängligt för alla, oavsett behov. Med hjälp av en digital röst som läser upp det som står skrivet på skärmen har användaren hela tiden en personlig berättare vid sin sida.
- Träna på ABC på PC för att träna fingersättning och på så sätt få mer flyt i att skiva. Har barnet jobbigt med den visuella perceptionen, kan man låta datorn skugga det han läser.
- Provia är ett digitalt testverktyg som samverkar med Lexia. Provia är ett sätt att få en uppfattning om hur elevens språkliga kompetensprofil ser ut. Övningar skapas sedan i Lexia, som kan användas vid dyslexi och språkligt betingade inlärningssvårigheter.

Matematik

Matematik är ett prestigefyllt ämne i skolan, har man svårigheter här brukar det påverka elevens självbild negativt.

Skolan kan hjälpa barnens förmåga att formulera, gestalta och lösa problem med hjälp av matematik. För att lära sig en ny uppgift är det bra att laborera, känna, uppleva och få ”in det i kroppen”.

Arbeta på tre nivåer i Matematik

- *Individnivå* – individuell undervisning, datorhjälpmedel, läxhjälp.
- *Gruppenivå* – anpassa klassrummet, anpassa material efter nivå inte efter ålder, begreppsförståelse genom att prata mycket matte i klassen.
- *Organisationsnivå* – smågrupper i matematik, elevhälsoteam, arbetsplan på skolan för att förebygga matematiksvårigheter.

Att tänka på

- Bli bekant med matematikspråket.
- Säkra baskunskaper.
- Algoritmräkning.
- Använda Skolverkets diagnosmaterial t.ex. Diamant – som kan användas som stöd för att bedöma elevers kunskaper i matematik.
- För barn som har svårt med läsförståelse, kan vissa ”lästal” bli svåra, om de inte förstår begreppen och vad som menas. Då kan ”pratmatte” var ett stöd för att ”klura” på varför man använder sig av de olika räknesätten för att på så sätt bättre förstå principen.
- Laborativt material som motsvarar det vanliga livet, mäta med våg, måttband, litermått mm. Träna pengars värde – leka affär, gå på REA mm.
- Ta hjälp av IKT- pedagog att sätta in lämpliga ”appar” i telefon och I-pads, för det som eleven behöver träna extra på.

Hemma/fritid

Familjehemsföräldern är en viktig samarbetspartner i Skolfamteamet.

Familjehemmet kan med stöd av barnsekreteraren på olika sätt visa att skolan är viktig genom att:

- Ha regelbunden kontakt med skolan och visa intresse för skolarbetet.
- Följa med i skolans information om läxor, prov m.m. på internet.
- Hitta goda rutiner för läxläsning.
- Stimulera barnets språk genom läsning (gärna tillsammans som vid ”parläsning”), uppmuntra barnet till att själv läsa och använda sig av bibliotekens resurser. Läs om aktuella händelser/nyheter i t.ex. tidningen 8 dagar.
- Det ”viktiga vardagspratet”.
- Lösa korsord och spela olika spel är både roligt och utvecklande, ex. Memory, spela kort, Yatzi och Alfapet(Wordfeud) m.fl.
- Uppmuntra till egna mål och framtidsdrömmar samt hitta stimulerande fritidsintressen.

Exekutiva funktioner

Exekutiva funktioner är ett paraplybegrepp som innefattar kontroll av tanke, känsla och handling.

Nyckelord är *planera, visualisera, strukturera*.

Saker som underlättar för barnet är:

- Förutsägbarhet och förberedelser inför vad som ska ske och vad som förväntas av dem.
- Tydliga och gärna visuella scheman.
- Individuella instruktioner med ett moment i taget.
- Korta beting med direkt feedback.
- Hjälp att överblicka tiden t.ex. med hjälpmedlet "Time Timer", som visar hur mycket tid som finns kvar.
- Förberedelser inför nästa dag och skriva ned vad man ska komma ihåg att ta med.
- Stöd i att reflektera och förstå sammanhang.
- Utvärdera eget arbete.

Sociala färdigheter

Det är viktigt att hjälpa barnet in i en trygg social gemenskap och motverka utanförskap genom att bland annat:

- Vara uppmärksamma och medverka till ett prosocialt förhållningssätt i samband med raster.
- Exempelvis ha en aktivitetsmapp med bilder på förslag till rastaktiviteter.
- Lära ut vikten av egen positiv förstärkning, hur man kan "peppa" sig själv.
- Erbjud sociala berättelser/seriesamtal.
- Vid behov erbjuda tjejsnack i grupp och/eller EQ-verkstan.
- Uppmuntra barnet till att våga fråga och/be om hjälp.
- Uppmuntra till att hälsa/säga HEJ då man möter sina klasskamrater och lärare.
- Ge stöd till egen handlingsberedskap/att kunna svara för sig t.ex. vid närgångna frågor.
- Erbjud kuratorskontakt.
- Ha ett gott samarbete med SYO-konsulent under högstadietiden.

Gävle kommun
80184 Gävle
www.gavle.se

